

<https://doi.org/10.37405/2221-1187.2025.115-140>
УДК 338.45(477)

Олександра Анатоліївна Чорна,

канд. екон. наук,
ORCID 0000-0001-7262-1138
e-mail: chernaya.alex@gmail.com;

Коритько Тетяна Юріївна,

канд. екон. наук, доцент,
ORCID 0000-0002-4251-1971
e-mail: taniakorytko@gmail.com
*Інститут економіки промисловості
НАН України, м. Київ*

СТРУКТУРНО-ГАЛУЗЕВІ ДИСПРОПОРЦІЇ ПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: ПРОЯВИ ТА НАСЛІДКИ¹

Постановка проблеми. Українська економіка функціонує в умовах повномасштабної війни та тривалих структурних обмежень, що стримують розвиток і зумовлюють галузеві диспропорції в промисловості. Структурні обмеження – це системні бар’єри на шляху якісного економічного розвитку, які гальмують інноваційні процеси, модернізацію та підвищення конкурентоспроможності промисловості, обмежуючи її здатність інтегрувати технологічні рішення Індустрії 4.0 (5.0) та переходити до складніших виробничих моделей. Галузеві диспропорції є безпосереднім проявом дії структурних обмежень у промисловості та відображають асиметрії й дисбаланси в розвитку її секторів. Вони виявляються у деіндустріалізації, примітивізації виробничої структури економіки, нерівномірності розвитку низько- та високотехнологічних виробництв, низькій продуктивності, втраті країною складних виробничих і технологічних компетенцій та, як наслідок, низькій конкурентоспроможності українського виробника на світовому ринку.

¹ Стаття підготовлена в межах виконання «Комплексного наукового дослідження щодо актуалізації промислової політики України на принципах Індустрії 4.0 та 5.0» Інституту економіки промисловості НАН України за рахунок бюджетних коштів, спрямованих на забезпечення проведення державними науковими установами наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок за результатами державної атестації.

Для України подолання структурно-галузевих проблем є критичною передумовою модернізації промисловості та забезпечення її розвитку на принципах Індустрії 4.0 і 5.0. Так, «якщо Індустрія 4.0 більше зосереджувалася на цифровізації та технологіях на основі штучного інтелекту для підвищення ефективності та гнучкості виробництва, то концепція Індустрії 5.0 підкреслює важливість досліджень та інновацій для підтримки промисловості в її довгостроковому служінні людству в межах планетарних можливостей. Індустрія 5.0 базується на трьох основних принципах: людиноцентричності, сталого розвитку та стійкості. Підхід, орієнтований виключно на прибуток, в сучасному світі стає дедалі менш прийнятним. Щоб промисловість стала постачальником справжнього процвітання, визначення її мети повинно включати соціальні, екологічні та суспільні міркування. Це включає відповідальні інновації, спрямовані не лише на підвищення економічної ефективності або максимізацію прибутку, але й на підвищення добробуту всіх учасників: інвесторів, працівників, споживачів, суспільства та навколишнього середовища. Важливою передумовою для Індустрії 5.0 є те, що технології служать людям, а не навпаки» [1, с. 8, 13, 15]. Тому осмислення сучасного розвитку промисловості, окреслення галузевих диспропорцій та основних проблем галузі на шляху формулювання пропозицій щодо формування сучасної промислової політики є актуальним питанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні питання структурних змін в економіці, галузевих диспропорцій у промисловості, деіндустріалізації економіки висвітлюють вітчизняні і зарубіжні науковці.

R. Rowthorn, R. Ramaswamy вважають, що деіндустріалізація не обов'язково є симптомом провалу виробничого сектору країни і економіки в цілому. Навпаки, «є просто природним результатом успішного економічного розвитку, природним наслідком подальшого зростання в розвинених економіках» [2, с. 2]. Це дослідження стосується саме деіндустріалізації у країнах із розвинутою економікою, а не тих країнах, що розвиваються.

Якщо більшість розвинених економік світу вже перейшли у нову, постіндустріальну фазу розвитку, що передбачає деіндустріалізацію, яка триває не одне десятиліття, то у країнах, що розвиваються деіндустріалізацію називають «передчасною», оскільки вона спостерігається при низьких рівнях доходів, як відзначає D. Rodrik. Зокрема він зауважує, що «передчасна деіндустріалізація» відбува-

ється як скорочення виробництва у країні, що розвивається, перетворюючи її на економіку послуг без пройденого належного досвіду індустріалізації [3, с. 2].

Р.С. Чорний, В.В. Венгер, О.М. Кушніренко і Н.П. Чорна, окреслюючи наявні структурні обмеження та проблеми функціонування промислових підприємств в умовах воєнного стану, тенденції впровадження цифрових технологій у світовому індустріальному секторі, досліджують інноваційно-промисловий розвиток регіонів України, можливості їх інноваційної трансформації у інноваційно-промислові точки зростання. Зокрема вони вважають, що довгостроковим інструментом повоєнного відродження і розвитку української економіки є індустріальні парки, які в умовах війни є дієвим способом розв'язання проблеми безробіття в громадах, зручним промисловим майданчиком для розвитку релокованого бізнесу і створення нових виробничих потужностей. На основі проведених досліджень науковці надають пропозиції з удосконалення регулюючих норм законодавства щодо активізації розвитку мереж індустріальних парків [4, с. 20, 22].

Ю. Кіндзерський розглядає численні проблеми промислового розвитку України та деіндустріалізації. Він вказує на помилковість дій уряду, який «не дивлячись на провальні результати дії «вільного ринку» для суспільства і економіки, знову закладає його ідеологію в основу моделі майбутньої повоєнної відбудови, обирає напрями розвитку, які консервують відсталість. Зокрема, ставиться питання про «Нову аграрну політику», про перетворення України на «ресурсний центр Європи». При цьому питанням розроблення і реалізації промислової політики на національному рівні не приділяється належної уваги, оскільки вона вважається пережитком радянської економіки. Тому у повоєнному відтворенні, на думку Ю. Кіндзерського, має змінись ставлення до промислової політики та можливостей її застосування. Вагоме значення у своєму дослідженні він відводить обґрунтуванню недоліків неоліберального підходу у політиці, який не може забезпечити подальше зростання, зокрема досягнення цілей сталого розвитку. Розглядає досвід різних країн світу щодо моделей промислових політик та їх змісту (США, Євросоюзу, країн Східної Азії, Латинської Америки, Африки) [5, с. 111, 112, 124].

Питання глибокої деіндустріалізації, економічної та технологічної відсталості України підіймають Yu. Kindzerski, I. Pidorycheva, Yu. Litkovych. Науковці наголошують на тому, що «пережити війну буде важко без хоча б часткового відновлення вітчизняного

промислового виробництва», «неможливо говорити про успішне післявоєнне відновлення країни без розвитку власної промисловості». Тому, «формуючи в Україні систему інституцій для реалізації промислової політики та оцінки її ефектів, необхідно ретельно визначити мету політики, цільову групу, обґрунтування, обсяг та орієнтацію політики» та надають конкретні рекомендації по кожній складовій [6, с. 163, 164].

Особливості економіки України, у тому числі в умовах воєнного стану, окремі структурні обмеження та головні риси, що стримують розвиток промисловості окреслює В.Є. Хаустова та відзначає нагальність «вирішення інституційних проблем, повернення населення з-за кордону, а також правильно визначених і реалізованих шляхів економічного відродження на інноваційній основі» [7, с. 53-54, 78].

С.О. Іщук і Л.Йо. Созанський, вивчаючи питання структурної трансформації вітчизняної промисловості та окремих питань деіндустріалізації, виділяють основні проблеми розвитку переробної промисловості та вважають, що «повоєнна відбудова економіки України, зокрема переробної промисловості як ключового сегмента, має базуватися на нових пріоритетах розвитку». Ними доведено нестабільність структури випуску переробної промисловості України у напрямі зниження рівня її технологічності та окреслено пріоритети розвитку переробної промисловості у повоєнний період. Вони обґрунтовують, що центральні місця в структурі промисловості України мають посідати машинобудування (зокрема для ОПК), хімічна і фармацевтична промисловість, а виробничі процеси мають характеризуватись високою технологічністю, інноваційністю, орієнтованістю на вітчизняну науку та ІТ-сектор, низьку залежність від імпорту продукції проміжного споживання. Нова промислова політика в Україні, на їх думку, має фокусуватися на формуванні широкого набору інструментів стимулювання переробних виробництв (передусім високотехнологічних) і бути системною [8, с. 17, 27, с. 34, 35].

Наслідки структурних обмежень економіки та галузеві диспропорції промисловості, зокрема деіндустріалізацію розглядають науковці О.В. Собкевич, В.М. Русан, Л.А. Жураковська, Д.І. Олійник, О.С. Власюк [9, с. 29].

Диспропорції та нерівномірності в промисловому розвитку України за регіонами досліджувала І.В. Аксьонова та вважає, що усунення виявлених диспропорцій «є першочерговою задачею орга-

нів державного управління під час розробки як регіональної промислової політики, так і заходів повоєнного відновлення економіки» [10, с. 8].

О.О. Носирєв вивчав питання нівелювання диспропорцій економічного та промислового розвитку регіонів України. Загальним методом подолання диспропорцій він вважає формування інноваційної моделі розвитку економіки України та її регіонів, зокрема «впровадження виваженої державної регіональної політики, напрям і зміст якої повинні корелювати з потребами конкретного регіону». Для подолання міжрегіональної асиметрії, на його думку, необхідно активізувати кластерні моделі регіонального розвитку [11].

Вагомі наукові напрацювання з проблем розвитку промисловості містяться у працях науковців Інституту економіки промисловості НАН України, які у своїх дослідженнях висвітлюють різні проблеми промислового розвитку та відзначають напрями модернізації промислової політики України з урахуванням сучасних світових тенденцій:

Необхідність системної модернізації промислової моделі України, адекватної новим глобальним викликам та національним інтересам зауважує Ю.С. Залознова. Розглядаючи проблеми промислового розвитку, зокрема прояви деіндустріалізації, вона підкреслює доцільність нової індустріалізації (неоіндустріалізації), як сучасної стратегії розвитку промислового сектору України. Вона зауважує, що «на державному рівні в основному сформовано системне бачення необхідних технологічних змін як бази неоіндустріального інноваційного розвитку. Проте реалізація визначених пріоритетів може стикнутися зі складними проблемами через нерозвинутість національної інноваційної системи, брак достатніх інвестиційних ресурсів, труднощі світової конкуренції тощо». Ю.С. Залознова окреслює основні економічні та інституційні проблеми в українській промисловості, які слід першочергово вирішувати на шляху модернізації промисловості, зокрема: спадні або нестійкі тенденції виробництва, дефіцит фінансових ресурсів інвестиційного призначення, «колапс» інноваційної системи, суперечності кадрового забезпечення у промисловості, неадекватна потребам якість державного управління, в першу чергу – щодо промислової політики, практична відсутність вітчизняних виробників в ефективних сегментах глобальних ланцюгів створення доданої вартості та ін.» [12, с. 52, 54, 56, 57, 64].

Пошук інструментів інтенсифікації впровадження цифрових технологій та інноваційних процесів в промисловість досліджували Ю.С. Залознова і В.Д. Чекіна, зокрема питання щодо стимулювання

розвитку смарт промисловості. Ними виділено основні проблеми, характерні для смарт-промисловості європейських країн, які поступово усуваються шляхом прийняття й упровадження програм стимулювання смарт-промисловості в різному просторовому середовищі. Вони відзначають нестачу цифрових інновацій у промисловість, що знижує швидкість проникнення цифрових інструментів у діяльність вітчизняних виробників та виділяють основні проблеми, які мають промисловці при прийнятті рішення щодо цифровізації процесів виробництва [13, с. 6, 13, 14, 15].

Розвиток переробної промисловості середнього Придніпров'я в умовах війни з позиції інноваційної модернізації висвітлюють В.П. Антонюк і В.І. Ляшенко. На їх думку, частка високотехнологічної та середньо-високотехнологічної промислової продукції в загальному обсязі переробної промисловості є важливим індикатором розвитку економіки регіонів. Зокрема науковці відмічають, що у програмах розвитку регіонів недостатньо уваги приділено промисловості та інноваціям, «забезпеченню розвитку промислового комплексу регіону, а інноваційний розвиток та впровадження нових технологій не належать наразі до пріоритетних завдань регіональної влади. Отже, має місце недооцінювання ролі розвитку промислового комплексу в повоєнному відновленні як регіонів, так і України загалом» [14, с. 27, 35].

Питання деіндустріалізації, зокрема прискореної, та обґрунтування розвитку розумного виробництва як детермінанти промислової політики України в умовах сучасних глобальних трансформацій вивчали О. Вишневський і М. Божик. Нагальним питанням в сучасних політичних та економічних умовах, на їх думку, є «розробка та впровадження промислової політики, узгодженої із сучасними трансформаціями у світовій економіці, що неминуче передбачає «розумність» промисловості». Ними пояснюється і обґрунтовується твердження, що «якщо країна вступила в тенденцію «деіндустріалізації», стабільний, відносно довгостроковий розворот є надзвичайно рідкісним», з цього приводу вони відзначають цікавою для України сучасну реіндустріалізаційну промислову політику США. Вони вважають, що «хоча в довгостроковій перспективі частка промисловості зменшуватиметься в міру її трансформації відповідно до технологій Індустрії 4.0 і, з точки зору статистичного обліку, продовжуватиме відігравати меншу роль, насправді вона вимагатиме більшої уваги для збереження інноваційного потенціалу та належного рівня економічної безпеки. Тому перед Україною стоїть завдання випереджальної смартизації виробництва» [15, с. 309, 310, 314, 321, 327].

Питання виявлення галузевих диспропорцій підприємницького сектору України, пов'язаних із потребами його інноваційної трансформації висвітлює і розкриває І. Підоричева, вважаючи, що «повоєнне відновлення України потребує особливої підтримки та сприяння розвитку підприємництва» [16, с. 67].

Висвітлюючи наявні проблеми економічного розвитку України, зокрема деіндустріалізацію, І. Підоричева та А. Баш обґрунтовують доцільність та умови відродження діяльності спеціальних (вільних) економічних зон (СЕЗ) в Україні як інструменту реіндустріалізації та структурної трансформації економіки у воєнному та повоєнному контексті. Ними надано обґрунтовані пропозиції щодо формування ефективної політики розвитку СЕЗ [17, с. 31].

Науковці Інституту економіки промисловості НАН України регулярно надають пропозиції щодо підтримки та розвитку вітчизняної промисловості, зокрема в умовах воєнного стану [18].

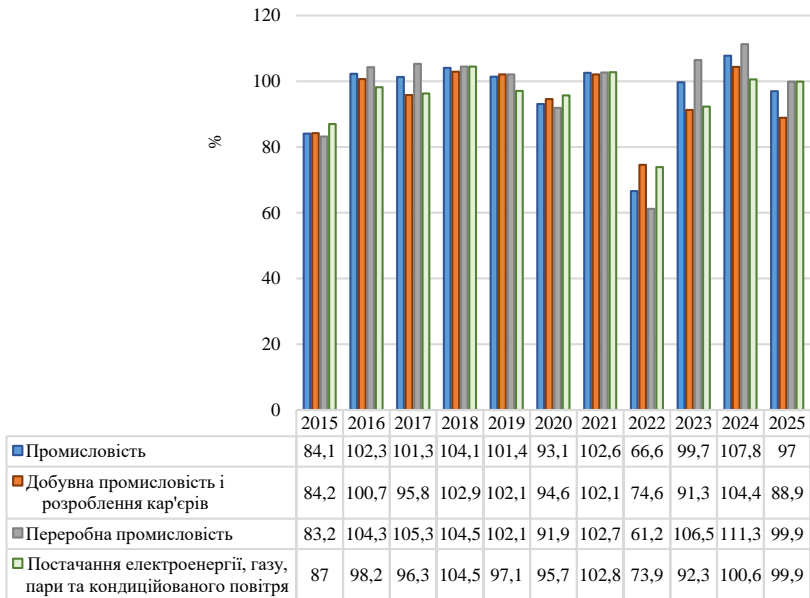
Слід відзначити, що в українських наукових колах наразі є чітке розуміння необхідності модернізації промислової політики та формування нового промислового розвитку України, заснованого на інноваціях та цифрових технологіях. Разом із цим потребує подальшого осмислення питання впливу структурних обмежень економіки України на появу галузевих диспропорцій у промисловості в умовах воєнного стану, що стане основою на шляху виявлення проблем, що ослаблюють позиції України як виробника готової продукції на світовому ринку. Тому **метою статті** є виявлення особливостей розвитку промисловості України, зокрема оцінка галузевих диспропорцій у промисловості, викликаних структурними обмеженнями, та виділення основних проблем галузі промисловості, що зумовлюють слабкі позиції України як виробника готової продукції на світовому ринку.

Виклад основного матеріалу. Однією з проявів галузевих диспропорцій під дією структурних обмежень є деіндустріалізація економіки. Деіндустріалізація – є тривалим процесом скорочення ролі промислового сектору в економіці, що проявляється у зменшенні частки промислового виробництва у ВВП, зайнятості та експорті, звуженні відтворювальних можливостей капіталомістких і високотехнологічних галузей, зниження ролі промисловості та ослаблення промислової бази держави. В українських умовах деіндустріалізація характеризується також випереджальним згортанням машинобудування, обмеженим оновленням технологічної бази промисловості, зростанням залежності від імпортних проміжних та інноваційних компонентів і переорієнтацією економіки на ресурсо-

та сировинноорієнтовані сегменти (окремі питання було розглянуто у болозі [19]).

У 2024 р., за розрахунками на основі даних Державної служби статистики України, промислове виробництво у ВВП було на рівні 17,3%, для порівняння у 2011 р. цей показник становив 22,4%. Переробна промисловість у 2024 р. становила 8,4% ВВП, у 2011 р. – 12,9%. Тобто частка промислового виробництва, зокрема переробної промисловості у ВВП скоротилась, відповідно на 5,1 відсоткових пунктів (далі - в.п.) та 4,5 в.п.

Темпи промислового виробництва свідчать про наявність тривалого періоду стагнації з глибоким падінням у 2022 р. на 33,4% (рис. 1). Незважаючи на те, що у 2023-2024 рр. відбулось поступова стабілізація ситуації у порівнянні із 2022 р. – роком початку повномасштабної війни на території України, у 2025 р. темпи зростання знизились за всіма галузями промисловості.

* Дані наведено без урахування тимчасово окупованих російською федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

Рис. 1. Динаміка індексів промислової продукції в Україні у 2015-2025 рр., (січень-липень до відповідного періоду попереднього року, %).

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [20]

Серед галузей найбільш чутливою до кризових факторів виявилася переробна промисловість (падіння виробництва на 38,8% у 2022 р.), яка демонструє значні коливання протягом десяти років. Падіння у 2022 р. виявилось нерівномірним за галузями та чітко відображає структуру галузевих диспропорцій. Суттєве зниження обсягів виробництва відбулось у 2022 р. за такими галузями переробної промисловості: виробництві коксу та продуктів нафтоперероблення (на 54,6%); металургійному виробництві (на 58,7%); виробництві гумових і пластмасових виробів (на 54%); машинобудуванні (на 42,4%). Ці галузі належать до енергоємних і ресурсоінтенсивних, отже, вони найчутливіші до перебоїв у постачанні енергоносіїв, логістичних обмежень та зупинки експорту.

Більш стійкими у 2022 р. виявилися галузі: виробництво харчових продуктів; текстильне виробництво; фармацевтична промисловість, хоча їх виробництво також скоротилось на 20,6%; 22,9% відповідно.

Тобто енергоємні та ресурсоінтенсивні галузі, орієнтовані на експорт, зазнали найбільшого падіння через високу залежність від енергії, логістики, неперервності виробничих ланцюгів, які війна різко порушила. Натомість харчова, текстильна та фармацевтична галузі виявилися відносно стійкішими, оскільки орієнтовані переважно на внутрішній попит і виробляють продукцію першої необхідності, що забезпечило базовий рівень споживання навіть у кризових умовах.

У 2023–2024 рр. помітне поступове відновлення у багатьох секторах, що свідчить про поступове поживлення промислової активності завдяки відновленню експорту та адаптації підприємств. Однак спостерігається темпова диспропорція у розвитку галузей, нерівномірність і асинхронність у відновленні протягом 2023–2024 рр.: одні галузі демонструють понад 20-30% зростання, тоді як інші відновлюються повільніше. У 2025 р. більшість показників коливаються навколо 100%, що означає стабілізацію, але ще не сталий розвиток.

Отже, протягом 2015-2025 рр. у переробній промисловості України спостерігається хвилеподібна динаміка з вираженими кризовими провалами. Слід відмітити нерівномірність розвитку машинобудування, яке не може вийти на стабільне зростання галузі. Наявність диспропорцій за галузями свідчить про деформацію галузевої структури промисловості.

В структурі реалізованої промислової продукції за видами діяльності за останні 10 років спостерігаються зміни галузевих про-

порцій. Так, знизилась частка добувної промисловості у 2024 р. у порівнянні із 2015 р. на 0,4 в.п., але у порівнянні із 2021 р. зниження більш суттєве – на 4,3 в.п. (табл. 1), що пояснюється втратою низки ключових родовищ у Донецькій, Луганській та Запорізькій областях. Частина шахт і кар'єрів зруйновано або зупинено через бойові дії, мінування, порушення логістики.

Найбільшою часткою серед галузей промисловості в Україні у структурі реалізованої продукції є переробна промисловість (її частка коливається від 67,8% у 2015 р. до 59,9% у 2024 р.) (табл. 1). Попри стад у 2022 р. (53,6% у структурі реалізованої промислової продукції) переробна промисловість залишається головним драйвером промислового виробництва, хоча її частка у 2024 р. у порівнянні із 2015 р. знизилась на 7,9 в.п. Більшість галузей переробної промисловості зберігають частку у загальному показнику. Втім, слід відзначити, вагоме зниження частки реалізованої продукції продовж 10 років в таких галузях: виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення (із 2015 р. на 2,6 в.п.); виробництво хімічних речовин і хімічної продукції (із 2015 р. на 2,1 в.п.); металургійне виробництво (із 2015 р. на 8,7 в.п.); виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (із 2015 р. на 0,6 в.п.); виробництво електричного устаткування (із 2015 р. на 1,2 в.п.).

Скорочення частки реалізованої продукції протягом 10 років у зазначених галузях відбулося через втрату промислових потужностей та ринків збуту після 2014 року, воєнні руйнування, логістичні обмеження, високу енергоємність виробництва, недостатні інвестиції в модернізацію та технологічне оновлення. Одночасно зростала конкуренція на глобальних ринках і посилювалася імпортозалежність у високотехнологічних сегментах, що поглибило структурну слабкість цих галузей.

Звертає на себе увагу значне зниження частки реалізованої продукції металургійного виробництва. Насамперед це відбулось через втрату частини металургійних потужностей на окупованих територіях після 2014 та після 2022 років, руйнування та блокаду логістичних маршрутів, високу енергоємність виробництва, зниження інвестицій у модернізацію та посилення глобальної конкуренції. Це є проявом структурної вразливості важкої індустрії в умовах зовнішніх шоків, технологічної інерції та обмежених можливостей економічної адаптації, що спричинило деіндустріалізаційний ефект і перерозподіл економічної активності на користь менш капіталомістких секторів.

Таблиця 1. Структура реалізованої промислової продукції за видами діяльності за період 2015–2024 рр., у % до підсумку*

Галузі економіки	Код за КВЕД-2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Промисловість	В+C+D+E	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	В	12,1	13,0	14,6	15,2	15,9	14,3	16,0	14,1	11,7	11,7
Переробна промисловість	С	67,8	64,4	65,0	65,3	64,4	64,7	61,3	53,6	55,9	59,9
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	10–12	22,6	21,6	21,0	20,2	20,4	23,0	18,9	21,3	22,3	23,4
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	13–15	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,8	1,1	1,2	1,3
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	16–18	3,5	3,4	3,3	3,4	3,4	3,4	3,3	3,7	3,5	3,6
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	19	3,8	3,3	3,8	3,9	2,9	2,4	2,9	2,0	1,4	1,2
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	20	4,1	3,2	2,7	2,7	2,9	2,8	2,9	2,1	2,0	2,0
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	21	1,3	1,4	1,3	1,4	0,1	1,7	1,4	1,5	1,6	1,7
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	22, 23	2,0	1,9	1,8	1,9	2,0	2,1	1,9	2,0	2,2	2,2

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Металургійне виробництво	24	16,2	15,5	16,5	16,7	14,0	13,0	16,0	8,6	7,0	7,5
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	25	1,3	1,2	1,1	1,2	1,8	1,8	1,7	1,5	2,4	3,6
Машинобудування	26–30	6,5	6,6	7,0	7,2	7,6	7,0	5,7	5,4	6,9	7,8
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	26	1,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,3	0,6	0,8
Виробництво електричного устаткування	27	2,5	1,4	1,3	1,5	1,4	1,3	1,1	1,0	1,2	1,3
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	28	0,9	2,5	2,4	2,3	2,5	2,4	2,0	1,3	1,4	1,4
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	29	1,6	0,3	1,0	1,1	1,2	1,1	0,9	1,3	1,6	1,6
Виробництво інших транспортних засобів	30	1,9	1,3	1,8	1,9	1,9	1,7	1,3	1,4	2,1	2,7
Виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин та устаткування	31–33										
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	14,1	21,5	19,4	18,5	18,4	19,6	21,5	31,1	31,2	27,2
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	2,9	1,9	1,6	1,0	1,2	1,4	1,1	1,2	1,1	1,2

* Дані наведено без урахування тимчасово окупованих російською федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [20]

Збільшення частки реалізованої продукції у структурі переробної промисловості спостерігається за такими галузями: виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування (із 2015 р. на 2,3 в.п.); машинобудування (із 2015 р. на 1,3 в.п.); виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (із 2015 р. на 0,9 в.п.); виробництво інших транспортних засобів (із 2015 р. на 0,8 в.п.); постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (із 2015 р. на 13,1 в.п.). Невелике зростання частки реалізованої продукції в цих галузях зумовлене скоріше структурним перерозподілом всередині промисловості, ніж масштабним розвитком: частково це відображає адаптацію окремих сегментів машинобудування та виробництва готових металевих виробів до внутрішнього попиту, потреб оборонно-промислового комплексу та інфраструктурного забезпечення, а також критичний характер сектору енергопостачання в умовах війни. Таке помірне зростання свідчить не стільки про прорив, скільки про точкову стійкість і компенсаторні ефекти в окремих ланках виробничої системи, що зберігають потенціал для майбутньої реіндустріалізації, попри загальні структурні обмеження та воєнні ризики. Тобто, зміни відображають селективну адаптацію та інерційну підтримку базових виробничих і енергетичних сегментів, необхідних для функціонування економіки та оборони, а не результат широкомасштабного індустріального піднесення.

Аналіз частки реалізованої промислової продукції за межі країни до загального обсягу реалізації за видами діяльності упродовж 2020–2025 рр. (табл. 2) сигналізує про посилення структурних диспропорцій у промисловості України та зміщення акценту від готової продукції до сировини і напівфабрикатів. Так, частка реалізованої промислової продукції за межі країни скоротилася з 28,9% у 2020 р. до 17,1% у 2025 р., тобто скорочення майже вдвічі (на 11,2 в.п.), що відображає звуження експортної бази.

Помітне зниження експорту спостерігається у добувній промисловості і розробленні кар'єрів - з 33,6% у 2020 р. до 15,1% у 2025 р. Причинами зниження частки добувної промисловості є: перебої у логістиці; руйнування промислової інфраструктури і дефіцит палива (2022–2023 рр.), через що власна сировина використовувався всередині, зокрема переробними підприємствами; зниження світового попиту і коливання цін після 2021 р. на світових ринках на руду, вугілля, нафту; капіталомісткість.

Таблиця 2. Частка реалізованої промислової продукції за межі країни до загального обсягу реалізації, за видами діяльності та рівнем технологічності галузей переробної промисловості у січні-липні 2020-2025 рр, %*

	Код за КВЕД-2010 /Code of CTEA-2010	За рівнем техно- логічності на ос- нові NACE Rev.2	2020	2021	2022	2023	2024	2025
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Промисловість	B+C+D+E	-	28,9	30,7	21,5	17,6	20,3	17,7
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	-	33,6	38,3	23,4	17,8	27,1	15,1
Переробна промисловість	C	-	37,5	38,6	34,8	27,5	28,4	26,6
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	10–12	Низькотехнологічні (low-tech)	30,2	29,9	26,3	25,4	30,2	31,7
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	13–15	Низькотехнологічні (low-tech)	44,5	46,3	43,6	31,9	29,1	28,1
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	16–18	Низькотехнологічні (low-tech)	37,9	39,9	42,7	38,2	34,4	37,1
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	19	Середньо низькотехнологічні (medium-low tech)	6,3	10,2	6,3	8,7	5,9	8,7
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	20	Середньо високотехнологічні (medium-high)	24,5	30,2	24,6	13,5	14,0	12,6
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	21	Високотехнологічні (high-technology)	15,3	13,8	14,0	14,3	16,5	18,9
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	22, 23	Середньо низькотехнологічні (medium-low tech)	15,0	15,8	16,7	13,6	14,0	15,2
Металургійне виробництво	24	Середньо низькотехнологічні (medium-low tech)	69,1	62,4	60,3	42,2	46,7	28,9

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	25	Середньо низько-технологічні (medium-low tech)	27,4	27,6	28,4	18,3	11,4	10,9
Машинобудування	26–30	-	47,8	48,6	48,1	34,7	28,3	25,5
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	26	Високотехнологічні (high-technology)	23,3	26,5	26,9	16,7	18,9	14,7
Виробництво електричного устаткування	27	Середньо високо-технологічні (medium-high)	37,9	37,3	40,5	35,9	30,3	32,8
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	28	Середньо високо-технологічні (medium-high)	48,7	44,0	40,5	38,9	29,0	29,3
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	29	Середньо високо-технологічні (medium-high)	64,1	67,1	81,6	52,4	53,4	47,3
Виробництво інших транспортних засобів	30	Середньо високо-технологічні (medium-high)	50,6	58,5	39,3	22,2	15,2	13,1
Виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	31–33	Низькотехнологічні (low-tech)	30,0	32,9	36,7	34,3	33,6	34,0
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	-	к/с	к/с	к/с	к/с	0,0	0,1
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	-	к/с	к/с	к/с	к/с	0,5	0,6

* Дані наведено без урахування тимчасово окупованих російською федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

к/с - Дані не оприлюднюються з метою виконання вимог Закону України "Про офіційну статистику" щодо забезпечення гарантій органів державної статистики щодо статистичної конфіденційності.

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [20] та здійснено розподіл за рівнем технологічності на основі [21]

Частка реалізованої за кордоном продукції переробної промисловості скоротилась із 37,5% у 2020 р. до 26,6% у 2025 р. (тобто на 10,9 в.п.). Відносно стабільними були продовж п'яти років (2020-2025 рр.): виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів; виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність; виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення; виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів; виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції; виробництво електричного устаткування; виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування. Тобто, це переважно низькотехнологічні і середньо-низькотехнологічні галузі, окрім двох галузей, відповідно, високотехнологічної і середньо високотехнологічної галузі: виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів та виробництво електричного устаткування.

Із позитивних зрушень, тобто зростання частки реалізованої промислової продукції за межі країни із 2020 р. до 2025 р. спостерігається за такими напрямками переробної промисловості:

- частка реалізації за кордон фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів зросла на 3,6 в.п.;
- частка експорту меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування зросла на 4 в.п.

Суттєві негативні зміни в частці реалізованої продукції переробної промисловості за кордон із 2020 р. до 2025 р. спостерігаються за такими напрямками:

- на 16,4 в.п. знизилась частка текстильного виробництва;
 - частка експорту хімічних речовин і хімічної продукції зменшилась на 11,9 в.п.;
 - частка експорту металургійного виробництва суттєво впала на 40,2 в.п.;
 - частка готових металевих виробів знизилась на 16,5 в.п.;
 - скоротилась частка машинобудування на 22,3 в.п. При цьому частка експорту комп'ютерів, електронної та оптичної продукції знизилась на 8,6 в.п.; інших машин та устаткування знизилась на 19,4 в.п.; автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів – на 16,8 в.п.; інших автотранспортних засобів – на 37,5 в.п.).
- Падіння частки експорту цих галузей є наслідком глибокого порушення виробничо-логістичних ланцюгів, руйнування промислових потужностей, втрати доступу до портів та транспортної інфраструк-

тури, зростання собівартості через енергетичні шоки й окупацію частини індустріальних регіонів. Високотехнологічні та капіталомісткі сегменти, як металургія та машинобудування, виявилися найбільш вразливими, оскільки вони критично залежать від масштабності виробництва, доступу до зовнішніх ринків, імпорتنих комплектуючих і стабільної виробничої кооперації, що в умовах війни й глобальної турбулентності було суттєво підірвано.

В рейтингу Індексу економічної складності (ЕСІ), який вимірює складність виробничої структури країни, зокрема експортованих товарів і послуг, Україна у 2023 р. займала 63-тє місце (наприклад, США займає 15 місце; Німеччина – 6; Франція – 23; Польща – 33; Румунія – 26; Туреччина – 42). Порівняно з попереднім десятиліттям, економіка України стала менш складною, спустившись на 17 позицій у рейтингу ЕСІ [22]. Найбільшу частку у загальному обсязі експорту традиційно займають низькотехнологічні товари, насамперед продукти рослинного походження (25,1%) та жири й олії (16,2%), що свідчить про домінування аграрно-сировинного сектору у зовнішньоторговельній структурі на даний час. Все ще вагому частку 11,4% займає металургія (недорогоцінні метали та вироби з них) (рис. 2).

Рис. 2. Структура експорту товарами за видами і найбільшою часткою у 2024-2025 рр., %.

Джерело: складено на основі даних Державної служби статистики України [20]

Отже, різке скорочення експорту відображає структурну вразливість переробної промисловості України до воєнних, логістичних та енергетичних шоків, обмежену адаптивність капіталомістких галузей та посилену залежність від внутрішнього ринку й менш технологічно складних виробництв. Частка високотехнологічних виробництв скорочується значно швидше, ніж сировинних. Експортна активність скоротилася більш ніж удвічі, що є сигналом втрати позицій України як виробника готової продукції, про що зокрема свідчить зниження частки високотехнологічних та середньотехнологічних галузей (машинобудування, транспортне машинобудування, електротехніка та виробництво комп'ютерів, виробництво хімічних речовин). Це свідчить про втрату конкурентоспроможності та технологічного потенціалу, а також про деіндустріалізацію складних виробництв, падіння експорту готових споживчих товарів і зменшення виробничих ланцюгів із високою доданою вартістю. Разом із тим потенціал спостерігається у збільшенні частки експорту такої високотехнологічної галузі як виробництво фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів. Виробництво електричного устаткування хоч і скоротилось на 5 в.п. у структурі реалізованої продукції за кордон, але протягом п'яти років демонструвало стабільність частки експорту, що свідчить про затребуваність продукції за кордоном та важливість підтримки розвитку цієї галузі як експортно орієнтованої в Україні.

Упродовж з 2005–2024 рр. Україна переважно виступала нетто-імпортером, що засвідчує від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі продовж років (табл. 3). Позитивне сальдо спостерігалось лише у 2005 р., після того, із 2006 р. по теперішній час, імпорт стабільно перевищував експорт, що відображає структурну диспропорцію між виробничим потенціалом і споживчим попитом. Починаючи з 2012 р. від'ємне сальдо значно поглиблюється, досягаючи критичних значень у 2022–2024 рр. (–16,8 %; –20,9% та –18,9 % ВВП відповідно). Це свідчить про посилення зовнішньоторговельної залежності, зумовленої високим рівнем імпортозалежності Української економіки, скороченням експорту високотехнологічної продукції та впливом воєнних дій на території країни.

Паралельно відбувається зменшення питомої ваги експорту у ВВП із понад 50 % у 2010–2012 роках до менше ніж 30 % у 2023–2024 роках, що свідчить про звуження експортного сектора економіки. Такі тенденції вказують не тільки на ослаблення позицій України як експортера товарів і послуг, але як експортера сировини, втрату частини зовнішніх ринків і глибокі структурні дисбаланси,

пов'язані з руйнуванням промислових потужностей, логістичними обмеженнями та зниженням конкурентоспроможності на світових ринках.

Таблиця 3. Зовнішньоторговельний баланс України з 2005 по 2024 [23]

	Номінальний ВВП за рік			Експорт товарів та послуг			Імпорт товарів та послуг			Сальдо (експорт – імпорт)	
	млн. грн.	млн. грн.	% ВВП	млн. грн.	% ВВП	млн. грн.	млн. грн.	% ВВП	млн. грн.	% ВВП	
2005	441452	227252	51.5	-223555	-50.6	3697			0.8		
2006	544153	253707	46.6	-269200	-49.5	-15493			-2.8		
2007	720731	323205	44.8	-364373	-50.6	-41168			-5.7		
2008	948056	444859	46.9	-520588	-54.9	-75729			-8.0		
2009	913345	423564	46.4	-438860	-48.0	-15296			-1.7		
2010	1082569	549365	50.7	-580944	-53.7	-31579			-2.9		
2011	1316600	707953	53.8	-779028	-59.2	-71075			-5.4		
2012	1408889	717347	50.9	-835394	-59.3	-118047			-8.4		
2013	1454931	681899	46.9	-805662	-55.4	-123763			-8.5		
2014	1566728	770121	49.2	-834133	-53.2	-64012			-4.1		
2015	1979458	1044541	52.8	-1084016	-54.8	-39475			-2.0		
2016	2383182	1174625	49.3	-1323127	-55.5	-148502			-6.2		
2017	2982920	1430230	47.9	-1618749	-54.3	-188519			-6.3		
2018	3558706	1608890	45.2	-1914893	-53.8	-306003			-8.6		
2019	3974564	1636416	41.2	-1947599	-49.0	-311183			-7.8		
2020	4194102	1637399	39.0	-1681526	-40.1	-44127			-1.1		
2021	5459574	2224704	40.7	-2286067	-41.9	-61363			-1.1		
2022	5191028	1840563	35.5	-2712325	-52.3	-871762			-16.8		
2023	6537825	1868904	28.6	-3237014	-49.5	-3238110			-20.9		
2024	7658659	2252428	29.4	-3702410	-48.3	-1449982			-18.9		

Через значні обсяги державних видатків, потребу у забезпеченні сектору оборони, відновленні інфраструктури та виробничих потужностей, нарощування імпорту товарів буде зберігатись. Зростання експортних надходжень стримується обмеженим виробничим потенціалом. Додатковим чинником низьких обсягів експорту стане скасування з червня 2025 року пільгового режиму торгівлі з ЄС, який діяв три попередніх роки. Економічна активність у сфері інвестицій і залучення позикових коштів буде обмеженою з боку приватного сектору через високі безпекові ризики.

Висновки.

1. Ключовим чинником низької конкурентоспроможності на світовому ринку готової продукції є галузеві диспропорції промисловості (деіндустріалізація, нерівномірність розвитку низько- та

високотехнологічних виробництв, надмірна сировинна орієнтація, поступова втрата складних виробничих компетенцій), що зумовлені сукупністю структурних обмежень в економіці.

2. Деіндустріалізація як тривалий процес скорочення ролі промислового сектору в економіці, проявляється в Україні у зменшенні частки промислового виробництва у ВВП, зайнятості та експорті, звуженні відтворювальних можливостей капіталомістких і високотехнологічних галузей, зниженні ролі промисловості та ослабленні промислової бази держави. Промислове виробництво в Україні через численні кризові фактори і шоки розвивається нерівномірно, хвилеподібно, відчуває періоди значних спадів та відновлення. Найбільш чутливою до криз є переробна промисловість. Найвразливішими є енергоємні, ресурсоємні та експорторієнтовані галузі, що викликає диспропорції у розвитку галузей і структурну нерівномірність, де вказані галузі втрачають позиції швидше, ніж ті, що є менш енергоємні та переважно орієнтовані на внутрішній ринок. Відчутною є темпова диспропорція і нерівномірність відновлення галузей після значних криз, особливо це відчуває машинобудування.

Диспропорції спостерігаються у структурі реалізованої продукції промисловості. Так, суттєво знизилась частка добувної промисловості. За галузями переробної промисловості значно знизилась частка хімічної галузі, металургії, електричного устаткування, комп'ютерів та електроніки.

Значне зниження частки реалізованої продукції металургійного виробництва насамперед відбулось через втрату частини металургійних потужностей на окупованих територіях після 2014 та 2022 років, руйнування та блокаду логістичних маршрутів, високу енергоємність виробництва, зниження інвестицій у модернізацію та посилення глобальної конкуренції. Це є проявом структурної вразливості важкої індустрії в умовах зовнішніх шоків, технологічної інерції та обмежених можливостей економічної адаптації, що спричинило деіндустріалізаційний ефект і перерозподіл економічної активності на користь менш капіталомістких секторів.

3. Скоротилась частка реалізованої промислової продукції за кордон, що свідчить про звуження експортної бази. Помітно знизилась частка реалізованої за кордон продукції добувної промисловості, що обумовлено рядом причин: втратою ключових родовищ, закриттям або руйнацією внаслідок війни шахт і кар'єрів, порушення логістики. Скоротилась реалізація за кордон продукції пере-

робної промисловості, зокрема суттєво знизилась частка продукції хімічної галузі, металургії, виробництва металевих виробів, машинобудування. Це обумовлено порушенням виробничо-логістичних ланцюгів, руйнування промислових потужностей, втрату доступу до портів та транспортної інфраструктури, зростання собівартості через енергетичні шоки й окупацію частини індустриальних регіонів. Високотехнологічні та капіталомісткі сегменти, як металургія та машинобудування, виявилися найбільш вразливими, оскільки вони критично залежать від масштабності виробництва, доступу до зовнішніх ринків, імпортних комплектуючих і стабільної виробничої кооперації, що в умовах війни й глобальної турбулентності було суттєво підірвано.

Зберегли свою частку в реалізації продукції за кордон переважно низькотехнологічні і середньонизькотехнологічні галузі: виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів; виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність; виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення; виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції; виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування. Відносно стабільними у частці реалізованої за кордон продукції були дві галузі високо і середньовисокотехнологічні: виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів; виробництво електричного устаткування, що є позитивним моментом.

4. Зовнішня торгівля в цілому на сьогоднішній день має хвилеподібну динаміку. Україна наразі ввозить в країну товарів і послуг більше майже в двічі, ніж реалізує за кордон, що свідчить про сильну залежність від імпорту. Експортна і імпортна активність є сильно залежною від воєнно-політичних подій в Україні на протязі останніх десяти років. Аналіз зовнішньої торгівлі демонструє диспропорцію між виробничим потенціалом і споживчим попитом. Імпортозалежність в умовах війни багато у чому є обґрунтованою і пояснюється необхідністю забезпечення сектору оборони. Наразі позиції України погіршилися не тільки як експортера готової продукції, але і як експортера сировини, що зумовлено втратою зовнішніх ринків, руйнуванням промислових потужностей і обмеженим виробничим потенціалом, логістичними обмеженнями та скасуванням пільгових режимів торгівлі з ЄС.

5. Таким чином, деіндустріалізація в Україні проявляється через системне зниження частки промислового сектору та його

технологічно складних галузей у структурі економіки, що супроводжується погіршенням інвестиційної, інноваційної та виробничої спроможності, зростанням залежності від імпорту складної продукції. Структура експорту зсувається у бік менш технологічної продукції, тоді як галузі з високим рівнем складності втрачають позиції.

6. В результаті проведеного дослідження слід виділити такі основні проблеми галузі промисловості:

- поглиблення сировинної орієнтації та втрата частки високо-технологічних виробництв;
- порушення логістики та виробничих ланцюгів, особливо у металургії, машинобудуванні, хімії;
- висока енергетична вразливість;
- просідання переробної промисловості через руйнування інфраструктури, дефіцит кадрів, скорочення кооперації;
- зміщення експорту на користь менш складної та малокапіталомісткої продукції, що посилює структурні перекося;
- залежність значної частини виробництв від зовнішніх ринків і капіталомісткого обладнання, що робить їх вразливими у воєнний час.

7. Окреслені галузеві диспропорції промисловості України формують науково-методичне підґрунтя для виявлення основних проблем розвитку промисловості та розробки пропозицій щодо актуалізації промислової політики України.

8. Перспективи подальших досліджень передбачають поглиблену оцінку структурних обмежень економіки у вимірі промислового розвитку та визначення їхнього впливу на здатність сектору до відновлення й модернізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Breque M., De Nul L. & Petridis A. Industry 5.0 Towards a sustainable, human centric and resilient European industry. *European Union*. 2021. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/468a892a-5097-11eb-b59f-01aa75ed71a1/>
2. Rowthorn R., Ramaswamy R. Deindustrialization – Its Causes and Implications. *Economic Issues*. 1997. No. 10. URL: <https://www.imf.org/EXTERNAL/PUBS/FT/ISSUES10/issue10.pdf>
3. Rodrik D. Premature deindustrialization. *Journal of Economic Growth*. 2016. Vol. 21(1). P. 1-33. <https://doi.org/10.1007/s10887-015-9122-3>
4. Чорний Р. С., Венгер В. В., Кушніренко О. М., Чорна Н. П. Інноваційно-промисловий розвиток регіонів України: перспективи та обмеження. *Економіка України*. 2025. № 2. С. 3-27. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.02.003>

5. Кіндзерський Ю. Промислова політика для економічного розвитку: до проблеми її обґрунтування з позицій світового досвіду та в контексті необхідності використання у воєнний період та при повоєнному відновленні в Україні. *Економічний аналіз*. 2023. Т. 33. № 3. С. 110-129. <https://doi.org/10.35774/econa2023.03.110>
6. Kindzerski Yu., Pidorycheva I., Litkovych Yu. The transformation of industrial policy in the world and its lessons in the context of war and prospects for post-war recovery in Ukraine. *Management of socio-economic transformations of business processes: current realities, global challenges, forecast scenarios and development prospects*: Scientific monograph. Sofia: Professor Marin Drinov Publishing House of Bulgarian Academy of Sciences, 2023. P. 153-166.
7. Хаустова В. С. Трансформація моделі економіки України у повоєнний період: монографія. Харків: Лібуркіна Л. М., 2025. 152 с. <https://doi.org/10.32983/978-617-7801-52-7>
8. Ішук С. О., Созанський Л. Й. Оптимізація структури обробної промисловості України за критеріями підвищення технологічного рівня виробничих операцій та зниження їх імпортозалежності. *Економіка промисловості*. 2024. № 1(105). С. 16-38. <http://doi.org/10.15407/econindustry2024.01.016>
9. Реалізація потенціалу промисловості й аграрного сектора економіки в умовах війни та повоєнного відновлення: аналіт. доп. / [Собкевич О. В., Русан В. М., Жураковська Л. А., Олійник Д. І., Власюк О. С.]; за ред. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2025. 93 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2025.09>
10. Аксьонова І. Статистичний аналіз тенденцій в промислових міжрегіональних диспропорціях. *Економіка та суспільство*, 2024. № 62. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-122>
11. Носирев О. О. Нівелювання диспропорцій економічного та промислового розвитку регіонів України. *Науковий вісник Ужгородського державного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2020. Вип. 33. Ч. 1. С. 124–129. <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-33-22>
12. Залознова Ю. Промисловість України: сучасні виклики та проблеми розвитку. *Економіка України*. 2018. № 61 (3). С. 49–68. <https://doi.org/10.15407/economuukr.2018.03.049>
13. Залознова Ю. С., Чекіна В. Д. Стимулювання розвитку смарт-промисловості у просторовому аспекті: досвід для України. *Економіка промисловості*. 2025. № 1 (109). С. 3-19. <http://doi.org/10.15407/econindustry.2025.01.003>
14. Антонюк В.П., Ляшенко В.І. Розвиток промисловості регіонів Придніпров'я під час війни та потреба в її інноваційній модернізації. *Економіка промисловості*. 2025. № 2 (110). С. 21-40. <http://doi.org/10.15407/econindustry.2025.02.021>
15. Vyshnevsky O., Bozhyk M. Smart manufacturing as a strategic determinant of Ukraine's industrial policy amid global structural transformations. *Journal of European Economy*. 2025. Vol. 24, No. 3. P. 308-333. <http://doi.org/10.35774/jee2025.03.308>
16. Підоричева І. Ю. Оцінка галузевих диспропорцій, пов'язаних із потребами інноваційної трансформації підприємницького сектору України. *Економіка промисловості*. 2023. № 3 (103). С. 64-91. <https://doi.org/10.15407/econindustry2023.03.064>
17. Підоричева І., Баш А. Відновлення спеціальних економічних зон в Україні: фокус на реіндустріалізації та структурній трансформації економіки у воєнні часи та повоєнний період. *Економіка промисловості*, 2025. № 1 (109). С. 20–37. <https://doi.org/10.15407/econindustry2025.01.020>

18. Амоша О. І., Залознова Ю. С., Новікова О. Ф., Азьмук Н. А., Брюховецька Н. Ю., Булесв І. П., Ляшенко В. І., Осадча Н. В., Підоричева І. Ю., Рогоза М. С., Хандій О. О., Панькова О. В., Петрова І. П., Лях О. В., Новак І. М., Нікіфорова В. А., Богуцька О. А., Трушкіна Н. В., Чорна О. А., Сердюк О. С., Касперович О. Ю., Колеснікова Г. В., Радченко К. В., Лішук О. В., Лук'янов А. І., Уткін В. П. Деякі концептуальні пропозиції Інституту економіки промисловості НАН України щодо підтримки та розвитку вітчизняної промисловості під час воєнного стану та повоєнної неіндустріальної модернізації. *Вісник економічної науки України*. 2023. № 1 (44). С. 161-183. [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2023.1\(44\).161-183](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2023.1(44).161-183)

19. Чорна О. Зовнішня торгівля України як індикатор структурних обмежень та галузевих диспропорцій промисловості. *Блог Інституту економіки промисловості НАН України*. URL: <https://blog.iie.org.ua/zovnishnia-torhivlia-ukrainy-iak-indikator-strukturnykh-obmezhen-ta-haluzevykh-dysproportsij-promyslovosti>

20. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

21. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/Annexes/htec_esms_an_3.pdf

22. Growth Lab. Atlas of Economic Complexity/ URL: <https://atlas.hks.harvard.edu/countries/840>

23. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/>

Надійшла до редакції 20.10.2025 р.

Прийнята до друку 21.11.2025 р.

REFERENCES

1. Breque, M., De Nul, L. & Petridis A. (2021). *Industry 5.0 Towards a sustainable, human centric and resilient European industry*. European Union. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/468a892a-5097-11eb-b59f-01aa75ed71a1/>

2. Rowthorn, R. & Ramaswamy, R. (1997). Deindustrialization – Its Causes and Implications. *Economic Issues*, 10. <https://www.imf.org/EXTERNAL/PUBS/FT/IS-SUES10/issue10.pdf>

3. Rodrik, D. (2016). Premature deindustrialization. *Journal of Economic Growth*, 21 (1), 1-33. <https://doi.org/10.1007/s10887-015-9122-3>

4. Chornii, R. S., Wenger, V. V., Kushnirenko, O. M. & Chorna, N. P. (2025). Innovative and industrial development of regions of Ukraine: prospects and limitations. *Economy of Ukraine*, 2, 3-27. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.02.003> [in Ukrainian].

5. Kindzerski, Yu. (2023). Industrial policy for economic development: to the problem of its justification from the standpoint of world experience and in the context of the need for use in the war period and during post-war reconstruction in Ukraine. *Economic analysis*, 33(3), 110-129. <https://doi.org/10.35774/econa2023.03.110> [in Ukrainian].

6. Kindzerski, Yu., Pidorycheva, I. & Litkovych, Yu. (2023). The transformation of industrial policy in the world and its lessons in the context of war and prospects for post-war recovery in Ukraine. In *Management of socio-economic transformations of business processes: current realities, global challenges, forecast scenarios and development prospects* [Scientific monograph] (pp. 153-166). Sofia: Professor Marin Drinov Publishing House of Bulgarian Academy of Sciences.

7. Khaustova, V. E. (2025). Transformation of the Economic Model of Ukraine in the Post-War Period [Monograph]. Kharkiv: Liburkina L. M. <https://doi.org/10.32983/978-617-7801-52-7> [in Ukrainian].

8. Ishchuk, S. O. & Sozansky, L. Yo. (2024). Optimization of the structure of the manufacturing industry of Ukraine according to the criteria of increasing the technological level of production operations and reducing their import dependence. *Economy of Industry, 1* (105), 16-38. <http://doi.org/10.15407/econindustry2024.01.016> [in Ukrainian].
9. Sobkevych, O. V., Rusan, V. M., Zhurakovska, L. A., Oliynyk, D. I., & Vlasnyuk, O. S. (2025). Realization of the potential of industry and the agricultural sector of the economy in the conditions of war and post-war recovery [analytical supplement]. In Ya. A. Zhalilo (Ed.). Kyiv: NISD. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2025.09> [in Ukrainian].
10. Aksyonova, I. (2024). Statistical analysis of trends in industrial interregional disparities. *Economy and Society, 62*. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-122> [in Ukrainian].
11. Nosyrev, O. O. (2020). Leveling Disproportions in Economic and Industrial Development of Regions of Ukraine. *Scientific Bulletin of Uzhgorod State University. Series "International Economic Relations and the World Economy", 33*(1), 124-129. <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-33-22> [in Ukrainian].
12. Zaloznova, Yu. (2018). Industry of Ukraine: modern challenges and problems of development. *Economy of Ukraine, 61* (3), 49-68. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2018.03.049> [in Ukrainian].
13. Zaloznova, Yu. S. & Chekina, V. D. (2025). Stimulating the development of smart industry in the spatial aspect: experience for Ukraine. *Economy of Industry, 1* (109), 3-19. <http://doi.org/10.15407/econindustry.2025.01.003> [in Ukrainian].
14. Antonyuk, V. P. & Lyashenko, V. I. (2025). Industrial development of the Dnieper regions during the war and the need for its innovative modernization. *Economy of Industry, 2*(110), 21-40. <http://doi.org/10.15407/econindustry.2025.02.021> [in Ukrainian].
15. Vyshnevsky, O. & Bozhyk, M. (2025). Smart manufacturing as a strategic determinant of Ukraine's industrial policy amid global structural transformations. *Journal of European Economy, 24* (3), 308-333. <http://doi.org/10.35774/jee2025.03.308>
16. Pidoricheva, I. Yu. (2023). Assessment of sectoral disparities related to the needs of innovative transformation of the business sector of Ukraine. *Economy of Industry, 3* (103), 64-91. <https://doi.org/10.15407/econindustry2023.03.064> [in Ukrainian].
17. Pidoricheva, I. & Bash, A. (2025). Restoration of Special Economic Zones in Ukraine: Focus on Reindustrialization and Structural Transformation of the Economy in Wartime and the Postwar Period. *Economy of Industry, 1*(109), 20–37. <https://doi.org/10.15407/econindustry2025.01.020> [in Ukrainian].
18. Amosha O.I., Zaloznova Yu.S., Novikova O.F., Azmuk N.A., Bryukhovetska N.Yu., Buleev I.P., Lyashenko V.I., Osadcha N.V., Pidoricheva I.Yu., Rogoza M.E., Khandiy O.O., Pankova O.V., Petrova I.P. Lyakh O.V., Novak I.M., Nikiforova V.A., Bogutska O.A., Trushkina N.V., Chorna O.A., Serdyuk O.S., Kasperovych O.Yu., Kolesnikova G.V., Radchenko, K.V., Lishchuk, O.V., Lukyanov A.I., & Utkin, V.P. (2023). Some conceptual proposals of the Institute of Industrial Economics of the NAS of Ukraine on the support and development of domestic industry during martial law and post-war neo-industrial modernization. *Bulletin of Economic Science of Ukraine, 1* (44), 161-183. [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2023.1\(44\).161-183](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2023.1(44).161-183) [in Ukrainian].
19. Chorna, O. (2025). Foreign trade of Ukraine as an indicator of structural constraints and sectoral imbalances in industry. *Blog of the Institute of Industrial Economics of the National Academy of Sciences of Ukraine*. <https://blog.iie.org.ua/zovnishnia-torhivlia-ukrainy-iak-indyikator-strukturnykh-obmezhn-ta-haluzevykh-dysproportsij-promyslovosti> [in Ukrainian].

20. State Statistics Service of Ukraine. (n.d.). <https://www.ukrstat.gov.ua/>
21. Eurostat. (n.d.). https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/Annexes/htec_esms_an_3.pdf
22. Growth Lab. (n.d.). Atlas of Economic Complexity. <https://atlas.hks.harvard.edu/countries/840>
23. Ministry of Finance. (n.d.). <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/>

Received: 20.10.2025

Accepted: 21.11.2025

Чорна О. А. Коритько Т. Ю. Структурно-галузеві диспропорції промислового розвитку України: прояви та наслідки

Стаття присвячена виявленню особливостей розвитку промисловості України та оцінці галузевих диспропорцій у промисловості, викликаних структурними обмеженнями економіки. Галузеві диспропорції виявляються у деіндустріалізації, примітивізації виробничої структури економіки, нерівномірності розвитку низько- та високотехнологічних виробництв, низькій продуктивності, втраті країною складних виробничих і технологічних компетенцій та, як наслідок, низькій конкурентоспроможності українського виробника на світовому ринку. На основі проведеної оцінки, виділено основні проблем галузі промисловості, що зумовлюють слабкі позиції України як виробника готової продукції на світовому ринку.

Ключові слова: промисловість, структурні обмеження, галузеві диспропорції, деіндустріалізація, промислова політика.

Chorna O. A., Korytko T. Yu. Structural and Sectoral Disproportions in Ukraine's Industrial Development: Manifestations and Consequences

The article is devoted to identifying the key features of Ukraine's industrial development and assessing the sectoral disproportions in the industrial sector caused by structural constraints. For Ukraine, overcoming structural and sectoral problems is a critical precondition for industrial modernization and for ensuring its development in line with the principles of Industry 4.0 and 5.0.

Sectoral disproportions in Ukraine are manifested in deindustrialization, the primitive nature of the economic production structure, uneven development of low- and high-technology industries, low productivity, the loss of complex production and technological competences, and, consequently, the weak competitiveness of Ukrainian manufacturers in global markets.

Based on the conducted assessment, the article identifies the major problems of the industrial sector that determine Ukraine's weak position as a producer of finished goods on the world market. These include: deepening raw-material dependence and the declining share of high-technology industries; disruption of logistics and production chains, particularly in metallurgy, machine building and chemicals; high energy vulnerability; the downturn of the manufacturing sector due to infrastructure destruction, labour shortages, and reduced industrial cooperation; a shift in exports towards less complex and less capital-intensive products, which reinforces structural distortions; and the dependence of many industries on external markets and capital-intensive imported equipment, making them highly vulnerable during wartime.

Keywords: industry, structural constraints, sectoral disproportions, deindustrialization, industrial policy.